

VÝBOR PRE PRÁVA DIEŤAŤA

25. zasadnutie

POSÚDENIE SPRÁV PREDLOŽENÝCH ŠTÁTMI
PODĽA ČLÁNKU 44 DOHOVORU

**ZÁVEREČNÉ ODPORÚČANIA VÝBORU PRE PRÁVA
DIEŤAŤA: SLOVENSKO**

1. Výbor pre práva dieťaťa prerokoval prvú správu Slovenska (CRCR/C/28/Add.14), prijatú 6. apríla 1998, na 663. a 664. zasadnutí (pozri CRCR/C/SR.663-664), ktoré sa uskutočnili 3. októbra 2000, a schválil¹ nasledujúce záverečné odporúčania.

A. ÚVOD

2. Výbor privítal predloženie prvej správy, ktorá v zásade dodržala usmernenie pre podávanie správ a obsahuje podrobné informácie o právnom rámci, ktorý sa vzťahuje k implementácii Dohovoru. Výbor oceňuje aj informácie poskytnuté v písomných odpovediach. Prvá správa neobsahuje analýzu a dostatočné údaje o právach dieťaťa v mnohých oblastiach Dohovoru. Výbor bol povzbudený účasťou delegácie so zastúpením na vysokej úrovni a oceňuje otvorený a profesionálny dialóg, ktorý sa uskutočnil.

B. POZITÍVNE ASPEKTY

3. Výbor víta pristúpenie zmluvného štátu k najdôležitejším medzinárodným dokumentom o ľudských právach alebo ich ratifikáciu, zahŕňajúc Dohovor Medzinárodnej organizácie práce č. 182 o zákaze a okamžitom zásahu na odstránenie najťažších foriem detskej práce a Rámcového dohovoru na ochranu národnostných menšín z roku 1995.
4. Výbor víta ustanovenia o ochrane detí v ústavoch ako aj potvrdenie tejto ochrany v právnych predpisoch upravujúcich oblasť občianskeho, rodinného, pracovného, správneho práva, sociálneho zabezpečenia, nemocenského poistenia a trestného práva.
5. Výbor víta vytvorenie úradu podpredsedu vlády pre ľudské práva, menšiny a regionálny rozvoj.

¹ Na 669. zasadnutí dňa 6. októbra 2000.

B. FAKTORY A PREKÁŽKY BRÁNIACE IMPLEMENTÁCII DOHOVORU

6. Výbor registruje, že zmluvný štát musí čeliť ťažkým ekonomickým a sociálnym výzvam, ktoré vyplývajú z prechodu na trhovú ekonomiku, vrátane narastajúcej nerovnosti v príjmoch a nezamestnanosti, ktoré majú negatívny dopad na obyvateľstvo, najmä deti patriace do najviac postihnutých skupín.

D. HLAVNÉ TÉMY A ODPORÚČANIA VÝBORU

D.1. Všeobecné opatrenia pre implementáciu

Koordinácia

7. Napriek existencii Slovenského výboru pre práva dieťaťa sa výbor obáva možných nedostatkov pri koordinácii pri implementácii Dohovoru. Výbor je však povzbudený prípravou národného akčného plánu pre práva dieťaťa zo strany zmluvného štátu.
8. **Vzhľadom k tomu, že výbor venuje pozornosť medzisektorálnej koordinácii a spolupráci na celoštátnom a miestnych stupňoch štátnej správy a medzi nimi navzájom, odporúča zmluvnému štátu pokračovať v snahe o prípravu a zostavenie podrobného národného akčného plánu na implementáciu jeho záväzkov vyplývajúcich z Dohovoru prostredníctvom otvoreného a poradenského procesu.**

Monitorovanie

9. Výbor je znepokojený nedostatkami pri zbieraní a analýze nesúhrnných údajov o osobách mladších ako 18 rokov, ktoré sa vzťahujú k právam obsiahnutým v Dohovore.
10. **Výbor odporúča zmluvnému štátu sústrediť a založiť mechanizmus na systematickú analýzu nesúhrnných údajov a využiť tieto informácie ako základ pre stanovenie pokroku a zostavenie stratégie na implementáciu Dohovoru. Vo vzťahu k tomuto problému výbor odporúča zmluvnému štátu požiadať *inter alia* UNICEF o technickú pomoc.**
11. Pokiaľ ide o oblasť ochrany a podpory ľudských práv výbor zdôrazňuje dôležitosť pravidelného monitorovania a hodnotenia pokroku pri implementácii medzinárodných noriem o ľudských právach, vrátane Dohovoru, na celoštátnom aj miestnom stupni.
12. **Výbor odporúča zmluvnému štátu založenie štatutárnej nezávislej inštitúcie so zodpovedajúcim zložením a zdrojovým zabezpečením a s mandátom pravidelného monitorovania a hodnotenia pokroku pri implementácii Dohovoru, a ktorá by bola oprávnená prijímať a adresovať sťažnosti o porušovaní práv dieťaťa.**

Rozpočtové rozdelenie

13. Výbor s poľutovaním konštatuje nedostatok zodpovedajúcich informácií a zjavne nedostačujúcu transparentnosť vo vzťahu k zdrojom štátneho rozpočtu pridelených na implementáciu ekonomických, sociálnych a kultúrnych práv dieťaťa.
14. **Výbor odporúča zmluvnému štátu implementáciu Článku 4 Dohovoru vo vzťahu k Článkom 3 a 6 takým spôsobom, aby pridelené čiastky štátneho rozpočtu pre ekonomické, sociálne a kultúrne práva v maximálnom rozsahu dostupných zdrojov v súlade s právnou úpravou a politikou boli ľahko identifikovateľné a predložené transparentným spôsobom.**

Odborná príprava/Uplatňovanie Dohovoru

15. Napriek rôznym iniciatívam, ktoré sa podnikajú na základe Dekády OSN pre vzdelávanie v oblasti ľudských práv je výbor znepokojený tým, do akej miery je problematika Dohovoru v povedomí odborníkov pracujúcich s deťmi a pre deti, ako aj celej verejnosti, vrátane detí.
16. **Výbor odporúča zmluvnému štátu rozvinúť pokračujúci program pre šírenie informácií pre implementáciu Dohovoru medzi deťmi a rodičmi, občianskou spoločnosťou a všetkými sektormi a stupňami štátnej správy. Výbor odporúča zmluvnému štátu usilovať sa o podporu vzdelávania o právach detí, vrátane aktivít smerujúcich k najviac zraniteľným skupinám. Výbor ďalej odporúča zmluvnému štátu posilniť jeho úsilie a rozvinúť systematické a pokračujúce vzdelávacie programy o Dohovore pre všetky skupiny odborníkov pracujúcich s deťmi a pre deti (napr. zákonodarca, sudcovia, advokáti, ochrancovia verejného poriadku, štátni zamestnanci, predstavitelia miestnej správy, pracovníci ústavov a nápravno-výchovných zariadení pre deti, učitelia, zdravotnícky personál, vrátane psychologov a sociálni pracovníci).**

D.2. Všeobecné princípy

Najlepšie záujmy a zohľadnenie názorov dieťaťa

17. Výbor zaznamenáva, že Ústava Slovenskej republiky a ďalšie právne predpisy poskytujú dostatočnú ochranu pre dieťa a jeho rodinu pre zabezpečenie blaha dieťaťa, napriek tomu podstata týkajúca sa najlepších záujmov a názorov dieťaťa nie je zahrnutá v zákonodarných a správnych opatreniach. Zatiaľ čo je možné privítať iniciatívy akými sú Detský parlament, výbor sa obáva, že rešpekt pre názory dieťaťa zostáva obmedzený v dôsledku tradičných postojov spoločnosti smerom k deťom v školách, zariadeniach starostlivosti, súdoch a najmä v rámci rodiny.
18. **Výbor odporúča zmluvnému štátu prehodnotiť vlastné zákonodarné a správne opatrenia, aby zabezpečili uplatnenie Článkov 3 a 12 Dohovoru. Výbor odporúča zmluvnému štátu podporovať a umožňovať rešpektovanie**

názorov detí a ich účasti vo všetkých oblastiach, ktoré sa ich dotýkajú v rámci rodiny, školy, zariadení starostlivosti a súdov. V tomto smere výbor odporúča zmluvnému štátu rozvinúť programy odborného vzdelávania v rámci miestnych komunít pre učiteľov, sociálnych pracovníkov a miestnych úradníkov pri napomáhaní deťom pri tvorbe a vyjadrovaní ich rozhodnutí a aby tieto názory boli vzaté do úvahy.

Právo na nediskrimináciu

19. Výbor berie do úvahy záruky rovnoprávnosti a zákazu diskriminácie podľa Článku 12 Ústavy a podľa Listiny základných ľudských práv a slobôd z roku 1990 a ustanovenia trestného zákona o rasizme. Výbor privítal vytvorenie úradu splnomocnenca vlády pre otázky rómskej menšiny a schválenie Stratégie pre riešenie problémov rómskej menšiny a súbor opatrení na ich implementáciu z roku 1999. Napriek pokračujúcim snahám štátu sa výbor obáva, že deti patriace k rómskej menšine *de facto* zažívajú diskrimináciu s poukazom na niekoľko ustanovení Dohovoru, najmä s ohľadom na právo na najvyššie dosiahnuteľnú úroveň zdravotného stavu (Článok 24), právo na zodpovedajúcu životnú úroveň (Článok 27) a právo na vzdelanie (Článok 28).
20. **Výbor odporúča zmluvnému štátu vykonať všetky nevyhnutné opatrenia na zabezpečenie toho, aby všetkým deťom spadajúcim do jeho súdnej právomoci boli bez diskriminácie priznané všetky práva Dohovoru v súlade s Článkom 2. Výbor potvrdzuje odporúčania Výboru pre potlačanie rasovej diskriminácie (CERD/C/57/CRP.3/Add.4) a jeho Všeobecné odporúčanie č. 27 o diskriminácii Rómov, a odporúča zmluvnému štátu ich implementáciu. Výbor požaduje informácie o pokroku pri implementácii stratégie z roku 1999 v ďalších správach.**
21. Výbor sa obáva, že pokiaľ ide o právo dieťaťa na nediskrimináciu nie je v legislatíve implementované v súlade s Článkom 2 Dohovoru pokiaľ ide o podniknutie rozhodných krokov na prospech určitých zraniteľných skupín detí, najmä rómskych. Výbor registruje, že rómske deti by potrebovali viac pomoci a podpory zo strany zmluvného štátu, aby mohli požívať rovnaké právo na rozvoj ako ostatné deti.
22. Výbor odporúča zmluvnému štátu prehodnotiť implementáciu Článku 2 Dohovoru v súvislosti s vyššie uvedeným. Výbor taktiež odporúča zmluvnému štátu monitorovať a reagovať na prípady diskriminácie detí efektívnejším spôsobom vo všetkých spoločenských sektoroch.
23. Výbor zaznamenal, že stratégia z roku 1999 uvažuje o analýze existujúcej situácie o diskriminácii na základe etnickej príslušnosti Rómov, vrátane noviel príslušných právnych predpisov alebo návrhov nových právnych predpisov, pokiaľ to bude nevyhnutné.
24. Výbor odporúča zmluvnému štátu zvážiť ako rozhodný krok prehodnotenie právnej úpravy na dočasnom základe s cieľom zahrnúť práva pre Rómov a ich deti do rozvojovej politiky uvedenej v stratégii.

D.3. Občianske práva a slobody

Ochrana pred týraním, neľudským alebo ponižujúcim zaobchádzaním alebo trestaním

25. Registrujúc príslušné ustanovenia Trestného zákona je výbor znepokojený nad pretrvávajúcimi násilnými činmi skupinami, najmä skinheadmi, zameranými proti Rómom a ich deťom a iným národnostným menšinám, a taktiež nad pokračujúcimi obvineniami, že polícia a prokurátori nevyšetřili efektívne a včas činy rasovo motivovaných násilností, a odmietajú označiť rasový motív ako dôvod útokov; počet obžalovaných a odsúdených je relatívne nízky v porovnaní s počtom oznámených prípadov, a páchatelia rasovo motivovaných trestných činov sú často trestaní mierne.
26. **Výbor odporúča zmluvnému štátu pokračovať v uskutočňovaní včasných a dôsledných vyšetrovaní a efektívnom stíhaní rasovo orientovaných organizácií. Výbor ďalej vyzýva zmluvný štát pokračovať v šírení štátnych programov prevencie s cieľom obmedziť rasovo motivované násilie zamerané proti Rómom a ich deťom a iným etnickým menšinám. Výbor odporúča zmluvnému štátu vypracovanie jasných usmernení a inštrukcií pre políciu a orgány prokuratúry s cieľom pomôcť im pri identifikácii takýchto trestných činov a zabezpečiť včasné a efektívne vyšetrovanie a stíhanie rasovo motivovaných útokov, vrátane prípadov zneužitia právomocí polície.**

D.4. RODINNÉ PROSTREDIE A NÁHRADNÁ STAROSTLIVOSŤ

Deti pozbavené rodinného prostredia

27. Výbor je znepokojený súčasným postupom pri umiestňovaní detí mimo rodičovského domu a do ústavnej starostlivosti, obmedzeným periodickým preskúmaním umiestnenia a nedostatočným následným sledovaním detí, ktoré opúšťajú ústavnú starostlivosť.
28. **Výbor odporúča zmluvnému štátu, aby pokračoval a posilňoval úsilie pri poskytovaní vhodnej odbornej a inej pomoci rodinám a deťom, ktoré to potrebujú, a pri opätovnom spojení detí umiestnených v ústavoch s ich rodinami. Pokiaľ ide o náhradnú starostlivosť odporúča sa zmluvnému štátu, aby posilňoval systém pestúnskej starostlivosti a podporoval umiestnenie detí do rodín pestúnov a domov pestúnskej starostlivosti rodinného typu. Pozornosť sa musí venovať zodpovedajúcim periodickým previerkam umiestnenia v súlade s Článkom 25 Dohovoru a sledovať deti, u ktorých sa takáto starostlivosť skončila. Výbor odporúča zmluvnému štátu, aby pripravil a implementoval podrobný celoštátny akčný plán, ktorý by riešil otázku detí pozbavených rodinného prostredia, a aby zahrnul informáciu o jeho implementácii v druhej správe.**

Osvojenie

29. Výbor registruje, že zmluvný štát podpísal a je v procese pristúpenia k Hágskeu dohovoru o ochrane detí a o spolupráci pri medzištátnych osvojeniach z roku 1993, pričom je znepokojený chýbajúcimi jasnými zákonodarnými opatreniami v tejto oblasti.
30. **Výbor odporúča zmluvnému štátu urýchliť pristúpenie k Dohovoru a jeho implementáciu.**

Násilie/zneužívanie/zanedbávanie/týranie

31. Výbor privítal založenie osobitnej jednotky policajného zboru, ktorá sa zaoberá prípadmi zanedbávania detí a domácim násilím. Vitánym pokrokom je aj založenie osobitnej detskej linky na prijímanie a vybavovanie sťažností súvisiacich s touto problematikou v januári 1999. Výbor sa obáva, že násilie voči ženám je na Slovensku problémom a že má nepriaznivé dôsledky na deti.
32. **V zmysle Článkov 19 a 39 výbor odporúča zmluvnému štátu zabezpečiť, aby boli zakázané všetky formy fyzického a duševného násillia, vrátane telesných trestov a sexuálneho zneužívania detí v ich rodinách, školách a zariadeniach starostlivosti. Pozornosť by mala byť venovaná zabezpečeniu, aby zneužívané dieťa nebolo obeťou v súdnom konaní, posilneniu programov rehabilitácie a opätovného začleňovania zneužívaných detí a poukázaniu na sociálno-kultúrne prekážky, ktoré odrádzajú obeť od hľadania pomoci. Výbor odporúča zmluvnému štátu, aby pokračoval vo verejnej vzdelávacej kampani o negatívnych dôsledkoch nesprávneho zaobchádzania s deťmi aj v rodinách. Výbor podporuje zmluvný štát v tom, aby pokračoval v propagácii horúcej linky a iných mechanizmov na prijímanie sťažností v rámci celého štátu a používal príslušné údaje na to, aby slúžili ako základ pre určenie opatrení a hodnotení pokroku v tejto oblasti.**

D.5. ZÁKLADNÉ ZDRAVIE A STAROSTLIVOSŤ

Postihnuté deti

33. Výbor privítal komplexnú schému služieb a peňažnej podpory poskytovaných rodinám s postihnutými deťmi ako aj mimovládny organizáciám pracujúcim v tejto oblasti, ale s poľutovaním konštatuje, že nebol informovaný o kritériách oprávneného nárokovania týchto služieb a peňažnej podpory. Zostáva naďalej znepokojený nezodpovedajúcou infraštruktúrou, nedostatočným počtom personálu a situáciou postihnutých detí umiestňovaných do ústavov, nedostatkom programov a stratégií týkajúcich sa tejto problematiky a pravidelným monitorovaním ústavov.
34. **Výbor odporúča zmluvnému štátu, aby presadzoval komplexný prístup pri adresovaní práv postihnutých detí, prehodnotil súčasnú stratégiu a prax a patrične zohľadnil Štandardné pravidlá o vyrovnávaní príležitostí pre postihnuté osoby (Rezolúcia Generálneho zhromaždenia 48/96) a Odporúčania výboru prijaté na Generálnom diskusnom dni „Postihnuté deti“ (CRC/C/69). Výbor odporúča zmluvnému štátu vypracovať programy pre včasné rozpoznanie problémov slúžiace k prevencii postihnutia,**

uskutočňovať programy zamerané na zvyšovanie uvedomenia si týchto problémov, ktoré by boli prevenciou diskriminácie a umiestňovania do ústavov a založiť komunitárne centrá pre postihnutých, aby im bolo umožnené užívať práva podľa Dohovoru. Výbor odporúča zmluvnému štátu, aby hľadal pomoc *inter alia* z UNICEF, UNESCO, WHO a príslušných medzivládnych organizácií.

Právo na zdravie a zdravotnú starostlivosť

35. Aj napriek tomu, že si výbor osvojil opatrenia na zlepšenie zdravotného stavu detí, najmä iniciatívy vzťahujúce sa k zníženiu úmrtnosti novorodencov, naďalej sa obáva pretrvávajúcich regionálnych nerovností, najmä vo vzťahu k deťom patriacim do najviac zraniteľných skupín (napr. rómskych) pokiaľ ide o ich možnosti využívať zdravotnú starostlivosť a vysoký stupeň podvýživy detí mladších ako 5 rokov a detí v školskom veku.
36. Výbor odporúča zmluvnému štátu, aby pokračoval pri presadzovaní efektívnych opatrení na zabezpečenie toho, aby všetky deti bez rozdielu mali možnosť adekvátneho prístupu k službám zdravotnej starostlivosti.
37. Výbor je znepokojený nad nedostatočnými údajmi o vývojových zdravotných potrebách dospievajúcej mládeže, ktoré boli poskytnuté.
38. **Výbor odporúča zmluvnému štátu, aby vykonal komplexnú štúdiu pre pochopenie povahy a rozsahu zdravotných problémov dospievajúcej mládeže a za plnej účasti dospievajúcej mládeže ich využiť ako základ na formulovanie zdravotnej stratégie a programov pre dospievajúcu mládež. V zmysle Článku 24 výbor odporúča, aby dospievajúcej mládeži bolo prístupné a poskytované zdravotnícke vzdelávanie o reprodukciu, konzultačné a rehabilitačné služby priateľsky prístupujúce k deťom, ďalej odporúča realizovať preventívne programy so zameraním na SPCH (sexuálne prenosné choroby) a HIV/AIDS. Výbor odporúča zmluvnému štátu vytvorenie komplexných rodinných plánovacích programov ako aj opatrení na zabezpečenie toho, aby prerušenie tehotenstva nebolo chápané ako metóda antikoncepcie. Zmluvnému štátu sa odporúča pokračovať v spolupráci s UNICEF a WHO a hľadať u nich pomoc.**
39. Výbor je znepokojený vysokým stupňom znečistenia priemyselných oblastí, najmä znečistením ovzdušia, vody a kontamináciou potravín zapríčinenou nitrátmi, pesticídmi a ťažkými kovmi.
40. V zmysle Článku 24 (c) Dohovoru výbor odporúča zmluvnému štátu, aby podnikol všetky vhodné opatrenia na prevenciu a boj s nebezpečnými faktormi a rizikami pre zdravie detí, vyplývajúcich zo znečistenia životného prostredia.
41. Výbor je znepokojený nad správami o narastajúcom stupni zneužívania tabaku a alkoholu medzi dospievajúcou mládežou.

42. **Výbor odporúča zmluvnému štátu, aby poskytoval deťom presné a objektívne informácie o užívaní návykových látok, vrátane tabaku a ochraňoval ich od nebezpečných dezinformácií prostredníctvom komplexného obmedzenia tabakových reklám. Výbor taktiež odporúča zmluvnému štátu vytvoriť rehabilitačné služby pre deti, ktoré sa stali obeťami zneužitia návykových látok.**

Zodpovedajúca životná úroveň

43. Výbor poukazuje na dialóg so zmluvným štátom a zaznamenáva, že sociálna politika zmluvného štátu napriek jej komplexnosti vedie z hľadiska sociálno-ekonomického k vylúčeniu určitých skupín detí ako napríklad rómskych, detí žijúcich na uliciach a v ústavoch.
44. **Výbor odporúča zmluvnému štátu zahrnúť občiansku spoločnosť, MVO (NGO) vo všeobecnosti a obzvlášť MVO so zameraním na rodinu a deti pri vypracúvaní sociálnej politiky formou dialógu za účelom lepšieho pochopenia dôvodov pre ich vylúčenie, a pri tvorbe nových námetov na zvýšenie životnej úrovne najviac postihovaných skupín detí.**

D.6. VZDELÁVANIE

45. Výbor oceňuje bezplatné a povinné vzdelávanie v dĺžke 10 rokov a posledné zmeny školského zákona. Výbor je však znepokojený tým, že neexistuje právo dieťaťa zúčastňovať sa hodnotenia výsledkov jej alebo jeho školy.
46. **Výbor odporúča zmluvnému štátu, aby vzdelávanie bolo usmerňované pod aktívnym vplyvom detskej osobnosti, talentu a mentálnych a fyzických schopností v čo najširšom objeme v zmysle Článku 29 Dohovoru.**
47. Výbor zaznamenáva so znepokojením, že väčšina rómskych detí navštevuje osobitné školy z dôvodov skutočných alebo vnímaných ako jazykové alebo kultúrne rozdiely medzi Rómami a väčšinou, že školský zákon neupravuje vyučovanie v rómskom jazyku a s negatívnym stereotypným opisom Rómov a ich detí vo všeobecnosti, ale najmä v prvej správe.
48. **Výbor odporúča zmluvnému štátu vytvoriť ďalšie opatrenia smerujúce k zabezpečeniu rovnoprávneho prístupu a príležitostí rómskych detí navštevovať normálnu školu s podporným vzdelávaním, pokiaľ je to potrebné. Výbor ďalej odporúča zmluvnému štátu preskúmať v akom rozsahu v súčasnosti postavenie rómskeho jazyka tak v právnej úprave ako aj v praxi zodpovedá požiadavkám spomínanej populácie a ich detí vo vzdelávacom systéme, odporúča tiež zvážiť, ak je to vhodné, ďalšie opatrenia smerujúce k zabezpečeniu vzdelávania alebo vyučovania v tomto jazyku s poukazom na Článok 29 Dohovoru. Je potrebné posilniť školenia učiteľov v tomto jazyku. Výbor odporúča zmluvnému štátu podľa Článku 29 (c) Dohovoru zabezpečiť, aby osobitne vzdelávací systém a médiá podporovali pozitívne postoje voči menšinám a kultúrny dialóg medzi menšinami a väčšinou, vrátane detí.**

D.7. OSOBITNÉ OPATRENIA OCHRANY

Obchodovanie na základe sexuálneho vykorisťovania

49. V súlade s osobitným spravodajcom pre obchodovanie s deťmi, detskú prostitúciu a detskú pornografiu (E/CN.4/1999/71) sa výbor obáva toho, že Slovensko sa stalo tranzitnou krajinou pre prepravu detských obetí za účelom pornografie, prostitúcie a tzv. sexuálnou turistikou. Výbor je tiež znepokojený správami o tom, že obchodovanie na základe sexuálneho vykorisťovania narastá, najmä pokiaľ ide o ruské a ukrajinské dievčatá, a vo všeobecnosti aj nad nedostatočnými údajmi a uvedomovaním si problému obchodovania na základe sexuálneho vykorisťovania detí na Slovensku.
50. **Výbor odporúča zmluvnému štátu uskutočniť celoštátnu štúdiu o povahe a rozsahu tohto problému a aby čiastkové údaje boli zostavované a udržiavané aktuálne, čím by slúžili ako základ pre vytvorenie opatrení a hodnotenie pokroku. Výbor odporúča zmluvnému štátu zabezpečiť, aby domáce právne predpisy vo svojom obsahu boli neutrálne pokiaľ ide o otázku pohlavia, poskytnúť civilné náhrady v prípade násilností, zabezpečiť, aby sa zjednodušili postupy do takej miery, aby reakcie boli zodpovedajúce, včasné, priateľské voči deťom a citlivé voči obetiam, zahrnúť ustanovenia na ochranu pred diskrimináciou a odvetné kroky voči tým, ktorí vystavujú násiliu a rázne uskutočňovať stíhanie. Mali by sa vytvoriť rehabilitačné programy a založiť útulky pre detské obeť sexuálneho zneužívania a vykorisťovania. Je potrebné adekvátne vyškoliť personál, ktorý pracuje s detskými obeťami. Výbor odporúča zmluvnému štátu pokračovať vo vykonávaní kampaní smerujúcich k narastaniu povedomia, aby sa pôsobilo citlivo na širokú verejnosť a by sa táto mobilizovala pokiaľ ide o právo dieťaťa na fyzickú a duševnú dôstojnosť a ochranu pred sexuálnym vykorisťovaním. Výbor odporúča zmluvnému štátu pokračovať v jeho úzkej spolupráci s orgánmi iných štátov.**

Vykonávanie práva pre mladistvých

51. Výbor registruje posledné zmeny Trestného zákona a Trestného poriadku v oblasti práva pre mladistvých. Napriek tomu je výbor znepokojený nedostatočnými dostupnými informáciami o súčasných podmienkach v nápravných zariadeniach pre mladistvých a pokiaľ ide o mechanizmy nezávislých sťažností.
52. **V zmysle článku 37 Dohovoru výbor odporúča zmluvnému štátu zabezpečiť, aby podmienky väznenia (nápravná výchova) boli v súlade s medzinárodnými normami, a aby v súvislosti s tým zvažila odporúčania Európskeho výboru pre prevenciu mučenia a neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania pri väznení mladistvých. Okrem toho výbor odporúča zmluvnému štátu zabezpečiť účinný nezávislý mechanizmus, ktorý by bol dostupný na prijímanie a vybavenie sťažností uväznených vo vyššie uvedených prípadoch. Výbor odporúča zmluvnému štátu hľadať pomoc *inter alia* zo strany Úradu Vysokého komisára OSN pre ľudské práva, Centra pre medzinárodnú prevenciu kriminality,**

Medzinárodnej skupiny o práve pre mladistvých a UNICEF prostredníctvom Koordinačného grémia o práve pre mladistvých.

D.8. NEPOVINNÉ PROTOKOLY K DOHOVORU O PRÁVACH DIEŤATA

53. Výbor doporučuje zmluvnému štátu podpísanie, ratifikáciu a implementáciu Nepovinných protokolov k Dohovoru o právach dieťaťa o predaji detí, detskej prostitúcii a detskej pornografii a o účasti detí v ozbrojenom konflikte.

D.9. INFORMOVANIE O DOHOVORE A ODPORÚČANÍ VÝBORU

54. Záverom výbor odporúča, aby v súlade s Článkom 44 odsek 6 Dohovoru bola úvodná správa, ktorú prezentoval zmluvný štát, všeobecne dostupná verejnosti a aby sa zvažilo publikovanie tejto správy spolu s písomnými odpoveďami k zoznamu otázok, ktoré mal výbor, relevantné zhrňujúce správy z diskusie a záverečné poznámky prijaté v rámci tejto diskusie výborom, ktoré nasledovali po schválení správy. Taký dokument by mal byť široko distribuovaný s cieľom vyvolať diskusiu o Dohovore, jeho vstúpenie do povedomia, implementáciu a monitorovanie v rámci vlády, parlamentu a širokej verejnosti vrátane príslušných mimovládnych organizácií.